

Oponentský posudek disertační práce

Klára Woitschová, Wunschwitzova sbírka v kontextu genealogicko-heraldických souvislostí 1. poloviny 18. století (Rozbor fondu a jeho pomocněvědné využití). Disertační práce, Katedra pomocných věd historických a archivního studia FF UK v Praze 2009, 2 sv. – 1. sv. 272 s. + LXIII s. příloh + CD; 2. sv.: Katalog a edice, 259 s.

V Národním archivu (ale nejen v něm, i když zejména) se nachází řada nejrůznějších sbírek od raně novověkých, přes sbírky, jejichž vznik spadá do 19. století až po sbírky, které vznikly v době zcela nedávné. Je zcela pochopitelné, že jednotlivé sbírky se od sebe liší nejen z hlediska povahy svého obsahu, ale i z hlediska výpovědní hodnoty, systematickosti, s níž původce sbírky přistupoval ke shromažďování předmětného materiálu atd. apod. To je přirozeně dáno jednak dobou vzniku příslušné sbírky, původem, sociálním postavením a v neposlední řadě i profesním a zájmovým zaměřením sběratele. Pomineme-li v dané souvislosti nejrůznější monotematické sbírky na straně jedné či fenomén sběratelství 19. století, pak zvláštní pozornost zasluhuje bezpochyby období raného novověku, zvláště pak období baroka, představující dobu rozkvětu sběratelské činnosti. Ačkoli hlavními objekty sběratelského zájmu jsou v tomto období (a analogicky k tomu i v období mladším) především výtvarná díla zahrnující široké spektrum umělecké činnosti, stranou zájmu některých osobností nezůstal ani materiál zdánlivě mnohem méně atraktivní. Míněn je především nejrozmanitější materiál písemné povahy, jenž vznikal vlastní sběratelskou a zároveň, respektive zejména i badatelskou činností jednotlivých osob. Převážná část těchto sbírek tak obsahuje materiál sice především heraldický a genealogický, výjimkou však nejsou ani sbírky materiálově mnohem bohatší. Osobností, s níž je patrně nejvýrazněji spojena sbírkotvorná činnost tohoto druhu, je bezpochyby Daniel Gottfried Wunschwitz (1678-1741). Právě jeho sbírka, uložená v Národním archivu v Praze, se stala předmětem zevrubné analýzy Kláry Woitschové v rámci její disertační práce. Co do rozsahu se jedná jednoznačně o nejobšáhlejší sbírku archivu a nejinak je tomu i z hlediska její obsahové rozmanitosti. Patrně to byl i jeden z důvodů, proč tato badateli velice využívaná sbírka nebyla dosud podrobena důkladnému rozboru. Cílem autorky tak bylo zaplnit uvedenou mezeru, představit sbírku nejen jako celek, ale i pokud jde o její jednotlivé části.

Rozsáhlá dvousvazková práce je rozdělena do tří kapitol, které jsou dále podrobně strukturovány. Jim předchází Úvod (s. 1-22), v němž autorka vymezuje téma a hlavní cíle práce, následuje standardně zařazovaný přehledný rozbor pramenů a literatury a seznámení s použitými metodami práce, při nichž využila možnosti, které nabízí pro zpracování souboru takového rozsahu, jakým Wunschwitzova sbírka je, stávající výpočetní technika, a to na přehledné, uživatelsky vlnivé bázi. V další části Úvodu je podán přehled současného stavu bádání v oblasti genealogie a genealogických sbírek, které se rozvíjí na straně jedné v rámci nejrůznějších genealogických společností či zájmových, sdružujících zejména amatérské badatele, na straně druhé pak zásluhou odborníků z řad historiků a pomocněvědných historiků zvláště. Závěrem úvodní části nechybí ani přehled nejvýznamnějších osobností z oblasti genealogie z období do poloviny 18. století. Již v úvodní části je patrné, že autorka jednotlivá fakta pouze nekonstatuje, ale zamýšlí se nad mnohými problémy, které práce s prameny tohoto typu přináší (je to patrné zvláště v pasáži věnované metodologickým otázkám) – příkladem je nejednotný způsob psaní rodových jmen a přídomků šlechty – a zároveň přináší i zcela akceptovatelné řešení.

Následující první kapitola (s. 23-40) se zabývá již vlastním rodem Wunschwitzů, jeho ekonomickým zázemím, zejména pak jeho jednotlivými členy. Jedná se tak o první opravdu důkladné sumarizující představení tohoto rodu a jeho zástupců. Zvláštní pozornost věnuje

autorka Wunschitzům a kultu jimi oblíbeného a uctívaného Jana Nepomuckého. V této souvislosti by bylo zajímavé porovnat vztah členů rodu ke světcům v širší rovině (z hlediska dalších rodů či osobností z řad šlechty), což je ale otázka jdoucí nad rámec práce.

Předmětem nejobsáhlejší druhé kapitoly (s. 41-203) je již vlastní Wunschitzova sbírka, její osudy, včetně archivního zpracování a zpřístupnění formou inventáře zpracovaného na počátku sedmdesátých let minulého století Dašou Šmerdovou a především její vlastní obsah. S tím měla doktorandka ideální možnost se velmi zevrubně seznámit a jednotlivé materiály si doslova „osahat“ již během dvou dlouhodobějších archivních praxí, které v Národním archivu absolvovala a kdy se výrazně podílela na inventarizačních pracích a úpravách, které byly v rámci fondu prováděny (s. 44). Obsah sbírky tak mohla velmi zevrubně prozkoumat a podrobit detailní analýze (dílní pozornost věnovala autorka rovněž sběratelově knihovně, kdy základně shrnula její osudy po smrti svého majitele). Sbíрка totiž, ač obecně označovaná jako genealogicko-heraldická, obsahuje mnohem širší záběr pramenů. Vedle materiálů ryze genealogické povahy (vývody a rozrody) a pramenů heraldických, tvoří její obsah písemnosti diplomatické, dále prameny sfragistické, numismatické, ikonografické, nechybí ani prameny povahy epigrafické či listy z památníků nebo pohřební štíty, výpisy z vydaných prací, novin a rukopisů či korespondence s jeho současníky. Autorka tak logicky rozčlenila jednotlivé typy pramenů dle jejich charakteru a podrobila je detailní analýze jak z hlediska jejich struktury, časového vymezení, Wunschitzových zájmů, tak co do obsahu, sleduje metody Wunschitzovy sběratelské činnosti, jeho postupy, pokud to prameny umožňují, všímá si okolností, za nichž jednotlivé podklady získával a rovněž od koho je získával. V rámci toho přináší celou řadu neobyčejně zajímavých a cenných postřehů a nových poznatků (viz např. pasáž týkající se výpisů z desk zemských, matrik, ale i nabývání sfragistického materiálu apod.). Bezesporu zajímavá je pasáž věnovaná otázce, jaké rody byly v centru sběratelské činnosti Gottfrieda Daniela Wunschitze. Bylo by jistě zajímavé, ale patrně ne zcela reálné, vyhodnotit statisticky celkový poměr rodů ve sbírce zastoupených s reálnou existencí rodů v době, která byl hlavní zájmovou sférou Wunschitze. Vzhledem k tomu, že se jedná (či mělo jednat) o sbírku primárně genealogickou, zaujme překvapivě nízký počet excerpt z matrik (s. 66). (Zde bych pouze u matrik označovaných jako smíšené volila raději název tripartitní, pokud se ovšem nejedná pouze o matriku se zápisy o křtech a sňatcích apod.). Pozitivně lze pak jednoznačně hodnotit autorčiny údaje týkající se současného stavu dochování těchto matrik (s. 69). Obecně kapitola věnovaná diplomatickému materiálu náleží (alespoň z pohledu níže podepsané) k velmi zajímavým z hlediska využívání různých typů diplomatických pramenů pro genealogické účely (nazíráno z dnešního pohledu) a způsobů, jak Wunschitz jednotlivé informace získával (např. již výše zmíněné výpisy z desk zemských a d.). V souvislosti s prameny genealogickými (Vývody a rozrody, s. 76 a n.) se nabízí otázka, zda je v některých případech k dispozici vývod i rozrod a zejména pak, na jakém principu, z jakého důvodu volil Wunschitz ten či onen způsob zpracování. Pokud jde o materiál sfragistický (s. 100 a n.), pak je nabílední otázka, zda nějakým a případně jakým způsobem využíval sbírku při zpracovávání svého Atlasu August Sedláček, jehož autorka cituje v závěrem připojeném soupisu literatury; totéž se týká i konfiskací (s. 123), zda dílo, které autorka uvádí a které bylo sepsáno Losem z Losenfeldu bylo nějakým způsobem (a opět případně jakým) reflektováno Tomášem Bílkem v jeho práci o pobělohorských konfiskacích, byť autorka hodnotí práci jako ne příliš zdařilou. K neméně zajímavým a podkapitolám náleží ta, která se týká korespondence a obecně komunikačních „kanálů“ Wunschitze s jeho současníky (s. 124 a n.), vypracovávání dotazníků, rozhovory – tj. dnes velmi frekventovaná a zvláště badateli v oblasti soudobých dějin oblíbená „oral history“. Pokud jde o nápisový materiál, jehož edice, resp. edice nápisů je připojena v 2. svazku práce, je chvályhodné, že se autorka vydala osvědčenou cestou raženou v rámci CIB Jiřím Roháčkem. Stejně jako nápisů jsou edičně zapracová-

vány katalogizovány v rámci 2. svazku pohřební štíty a památníkové listy, přičemž v případě posledně jmenovaného typu pramene autorka zkatalogizovala rovněž památníkové zápisy nacházející se v Renzově a Schumanově sbírce (obě uloženy rovněž v Národním archivu). V souvislosti s katalogy mám dvě připomínky – vzhledem k tomu, že jsou zařazeny v rámci 2. svazku disertační práce: 1. bylo by vhodné, aby obsah (či alespoň týkající se katalogů a edic) byl z praktických důvodů snazšího vyhledávání součástí i tohoto svazku; 2. pokud jde o katalogy a edice, postrádám rejstřík, resp. rejstříky. Pokud by se práce měla vydávat (což je více než doporučitelné), je jejich doplnění nanejvýš nutné. To se týká rovněž některých úprav formálního charakteru (nedůsledná interpunkce, drobné překlepy), což je ovšem u textu tohoto rozsahu zcela pochopitelné a marginální.

Závěr: autorka prokázala ve své práci kromobyčejně vysokou erudici a schopnost orientace v materiálu různorodé povahy, zvlášť je potřeba ocenit způsob zpracování (uvedená forma databáze umožňuje široké využití práce s předmětným materiálem), její hodnotící přístup doplněný v textu o ilustrativní tabulky a grafy, připojené edice a katalogy. Práce nejen splňuje, ale v mnohém překračuje požadavky kladené na disertační práce. Práci proto doporučuji k obhajobě jako podklad pro udělení titulu Ph.D.

doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.
katedra pomocných věd historických a archivního studia
FF UK v Praze

V Praze dne 24. července 2009